

УДК: 349

Канівець Олена Миколаївна
Петруша Артем Геннадійович
Сумський НАУ (Суми)

МОНІТОРИНГ ЗЕМЕЛЬ ЯК ЕЛЕМЕНТ КОНТРОЛЮ У СФЕРІ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН

Анотація: Статтю присвячено моніторингу земель як елементу контролю у сфері земельних відносин. Розглянуто зміст, порядок, завдання та принципи проведення моніторингу земель, а також запропоновані основні напрямки розвитку системи моніторингу земель в Україні.

Ключові слова: земельні ресурси, стан земель, охорона земель, моніторинг земель, забруднення ґрунтів, інформаційна система.

Канівець Елена Николаевна
Петруша Артем Геннадьевич
Сумской НАУ (Сумы)

МОНИТОРИНГ ЗЕМЕЛЬ КАК ЭЛЕМЕНТ КОНТРОЛЯ В СФЕРЕ ЗЕМЕЛЬНЫХ ОТНОШЕНИЙ

Аннотация: Статья посвящена мониторингу земель как элемента контроля в сфере земельных отношений. Рассмотрено содержание, порядок, задачи и принципы проведения мониторинга земель, а также предложены основные направления развития системы мониторинга земель в Украине.

Ключевые слова: земельные ресурсы, состояние земель, охрана земель, мониторинг земель, загрязнение почв, информационная система.

Kanivets Olena Nikolaevna
Petrusha Artem Gennadiyovych

LAND MONITORING AS AN ELEMENT OF CONTROL IN THE FIELD OF LAND RELATIONS

Abstract: The article is devoted to land monitoring as an element of control in the field of land relations. The content, procedure, tasks and principles of land monitoring are considered, as well as the main directions of development of the land monitoring system in Ukraine are proposed.

Keywords: land resources, land condition, land protection, land monitoring, soil pollution, information system.

Одним із найбільш дієвих заходів контролю за дотриманням законодавства у сфері земельних відносин та забезпеченням раціонального використання земельних ресурсів, збереження їх якісного стану, є моніторинг земель, адже прийняття ефективних управлінських рішень щодо дотримання норм чинного законодавства залежить, у першу чергу, від наявності точних, науково обґрунтованих даних про якісний стан земель та ті зміни, що в них відбуваються. Джерелом отримання таких даних є саме моніторинг земель, який передбачає здійснення комплексу технічних та інформаційно-аналітичних заходів контролю за станом земель з метою своєчасного виявлення тих або інших змін, їх оцінки, а також запобігання та усунення наслідків негативних процесів у даній сфері.

Моніторинг земельних відносин являє собою платформу, на якій систематизовано та узагальнено інформацію про володіння, користування і розпорядження земельними ділянками.

Принципами моніторингу земельних відносин є: своєчасність та комплексність отримання інформації, об'єктивність інформації, оперативність надання та внесення інформації, відкритість результатів [1].

Зміст, порядок та особливості проведення моніторингу земель регламентуються: законом України «Про охорону земель», Земельним

кодексом України, законами «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про землеустрій», «Положенням про моніторинг земель» та іншими нормативно-правовими законодавчими актами [2,3].

Сутність моніторингу полягає у спостереженні за динамікою процесів, що відбуваються у земельній сфері, з метою виявлення причин і джерел негативних змін, прийняття науково обґрунтованих рішень по вдосконалюванню законодавства, внесенню необхідних корективів у правовий режим земель і порядок землекористування щодо забезпечення законності у сфері земельних відносин. Дані моніторингу застосовуються для винесення рішень про можливе розміщення того або іншого об'єкта, визначення дозволених видів землекористування, тобто слугують попередженню такого землекористування, що здатне призвести до погіршення земель.

Завданнями моніторингу є: 1) запровадження системи обміну інформацією про земельні відносини; 2) підвищення якості надання послуг у сфері земельних відносин; 3) підвищення якості управління земельними ресурсами на всіх рівнях; 4) підвищення рівня інвестиційної привабливості земельних ресурсів та покращення бізнес-клімату; 5) створення інформаційної бази для модернізації земельних відносин.

Функціонування ефективної системи моніторингу довкілля є невід'ємною складовою державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, спрямованої на забезпечення конституційного права громадян на безпечне середовище існування. Основною метою проведення моніторингу довкілля є збирання, збереження та обробка достовірної та оперативної інформації, необхідної для розробки заходів із попередження та зменшення негативних наслідків змін стану навколишнього середовища.

Державна система моніторингу довкілля є інтегрованою інформаційною системою, що має здійснювати збирання, збереження та оброблення екологічної інформації для відомчої та комплексної оцінки і прогнозу стану природного середовища, біоти та умов життєдіяльності, вироблення обґрунтованих рекомендацій для прийняття ефективних соціальних,

економічних та екологічних рішень на всіх рівнях державної виконавчої влади, удосконалення відповідних законодавчих актів, а також виконання зобов'язань України з міжнародних угод, програм, проектів і заходів [4].

Важливими методами моніторингу земель є геодезичні та картографічні зйомки, польові геологічні та геоморфологічні обстеження територій, аеро та космічне дистанційне зондування, біохімічні аналізи ґрунтів, водних ресурсів та повітря, ландшафтне районування, комплексна оцінка стану використання угідь, полів, земельних ділянок, родючості ґрунтів (розвиток водної і вітрової ерозії, втрати гумусу, погіршення структури ґрунту, заболочення і засолення), заростання сільськогосподарських угідь чагарниками та рідколіссям, забруднення земель пестицидами, важкими металами, радіонуклідами та іншими токсичними речовинами; стану берегових ліній річок, озер, водосховищ, ерозійних процесів, пов'язаних з утворенням ярів, зсувів, сільовими потоками, землетрусами, карстовими, кріогенними та іншими явищами; стану земель населених пунктів, територій, зайнятих гірничодобувними об'єктами, очисними спорудами, об'єктами паливно-енергетичного комплексу, складами мастильних матеріалів, добрив, захороненням токсичних промислових відходів і радіоактивних матеріалів, а також іншими промисловими об'єктами.

Моніторинг має виконувати базову роль усіх інших моніторингів та кадастрів природних ресурсів. Тобто дані, які отримуються при здійсненні моніторингу земель, мають бути інформаційним підґрунтям для ведення моніторингу інших видів природних ресурсів, а також для ведення державних кадастрів різних видів ресурсів, насамперед державного земельного кадастру. Дані, отримані у процесі здійснення моніторингу земель, також можуть використовуватися під час проведення землеустрою, планування розвитку територій, земельного контролю.

Інформація, яка збирається та зберігається у системі моніторингу, використовується органами державної влади та органами місцевого самоврядування для розроблення науково обґрунтованих рекомендацій і в

процесі своєчасного прийняття рішень щодо поліпшення охорони земель, а також дає можливість пред'являти до землевласників та землекористувачів вимоги щодо усунення правопорушень щодо забруднення, виснаження, псування земель. У зв'язку з цим на законодавчому рівні встановлюється певний порядок проведення моніторингу земель, який передбачає наступне: 1) виконання спеціальних зйомок і обстежень земель; 2) виявлення негативних факторів, вплив яких потребує здійснення контролю; 3) оцінка, прогноз, запобігання впливу негативних процесів.

Залежно від цілей спостережень та територій, які він охоплює, моніторинг земель може бути національним, регіональним та локальним: національний – на всіх землях у межах території України; регіональний – на територіях, що характеризуються єдністю фізико-географічних, екологічних та економічних умов; локальний – на окремих земельних ділянках та в окремих частинах (елементарних структурах) ландшафтно-екологічних комплексів [5].

Моніторинг земель здійснюється у відповідності із загальнодержавними і регіональними програмами. Інформація про стан земельних ресурсів та їх використання, яка була отримана в процесі ведення моніторингу, нагромаджується в архівах і банках даних автоматизованої інформаційної системи. На основі зібраної інформації і результатів оцінки стану земель складаються оперативні зведення, наукові прогнози і рекомендації, які надаються до місцевих органів державної виконавчої влади, органів місцевого й регіонального самоврядування, інших держаних органів для вжиття заходів щодо попередження і ліквідації наслідків негативних процесів. Отримані матеріали об'єктивно характеризують фізичні, хімічні, біологічні процеси в навколишньому середовищі, рівень забруднення ґрунтів, що дає можливість органам державного управління пред'являти певні вимоги до землекористувачів по усуненню правопорушень в області використання і охорони земель.

До основних напрямків розвитку системи моніторингу земель потрібно віднести: вдосконалення організаційно-правового забезпечення моніторингу;

створення єдиної цілісної системи моніторингу; оптимізацію методики проведення моніторингу земель, визначення та розробку стандартів і нормативів у галузі використання та охорони земель; забезпечення інтеграції інформаційних ресурсів; посилення координації діяльності суб'єктів моніторингу та управління даними в рамках функціонування державної системи моніторингу земель в Україні; участь у міжнародних моніторингових дослідженнях щодо стану земель та гармонізацію національних стандартів із міжнародними з метою входження національної системи моніторингу земель до складу міжнародних систем [6].

Отже, моніторинг земель — це цілісна багатогранна система методів, технологій стеження та комплексної оцінки стану земель, прогнозування їх змін. Моніторинг земель займає провідне місце в системі управління земельними ресурсами, адже антропогенне навантаження на ґрунтовий покрив потребує своєчасного виявлення негативних процесів та попередження їх інтенсифікації.

Для оптимального ведення моніторингу необхідно задіяти різні компоненти, сукупність яких дасть можливість прозоро оцінити стан земель. Результати моніторингу земель є основою розробки оптимальних програм раціонального землекористування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бутенко Є. В., Кононюк А.В. Н.В., Моніторинг земельних відносин в Україні: стан і перспективи розвитку.//Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. №1 2020. С.118
2. Земельний кодекс України: за станом на 25 жовтня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – Офіц. Вид. – К. : Парлам. Вид-во, 2001.
3. Про затвердження Положення про моніторинг земель: Постанова Кабінету Міністрів України від 20 серпня 1993 р. № 661
4. Постанова Верховної Ради України від 5 березня 1998 року № 188/98-ВР «Про основні напрями державної політики України у галузі

охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки». [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/188/98-%D0%B2%D1%80/page>

5. Оверковська Т. К. Моніторинг земель України : правові аспекти / Т. К. Оверковська // Юридичний вісник. – 2015. – № 1 (15). – С. 125 - 128.

6. Смирнова С. М., Смирнов В.М., Фромольс В. О. Моніторинг земель в системі управління земельними ресурсами./Агросвіт №19, 2019 – С. 17 – 22.